

คนไทยควรเรียนรู้อะไรจากการปฏิวัติประชาธิปไตย ในอเมริกาและฝรั่งเศส¹

รศ.วิทยากร เชียงกุล²

บทคัดย่อ – การพัฒนาการเกษตร การค้า ทัศนกรรม ฯลฯ และการปฏิวัติทางความคิด/ความรู้ในยุโรปตะวันตกอย่างก้าวกระโดดในศตวรรษที่ 15-18 เป็นพลังที่นำไปสู่การปฏิวัติทุนนิยมอุตสาหกรรมและประชาธิปไตยแบบนายทุนในศตวรรษที่ 18 ขณะที่เศรษฐกิจสังคมไทยในยุคเดียวกันเป็นสังคมศักดินาและเกษตรกรแบบพึ่งตนเอง ที่ทั้งประเทศมีที่ดินมาก ประชากรน้อย ประชาชนอยู่ได้อย่างพอเพียงโดยไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงปฏิวัติโครงสร้างทางเศรษฐกิจเหมือนในยุโรปตะวันตก ต่อเมื่อประเทศพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ขยายตัวเป็นจักรวรรดินิยมที่แผ่อิทธิพลไปทั่วโลกในศตวรรษที่ 19-20 ทำให้ไทยต้องปรับตัวให้ทันสมัยตามแบบประเทศตะวันตก รัฐบาลของชนชั้นสูงไทยนำเข้าความทันสมัยแบบตะวันตก เฉพาะรูปแบบบางอย่าง เช่น การเลือกตั้งผู้แทน และการจัดตั้งรัฐบาลที่มีนโยบายเปิดเสรีทางการค้ารองรับเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมของโลก และเป็นการพัฒนาในแนวประเทศทุนนิยมด้อยพัฒนาแบบบริวาร ที่โครงสร้างและวัฒนธรรมทางการเมืองยังคงเป็นแบบเจ้าขุนมูลนาย ประชาชนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมการปฏิวัติประชาธิปไตยในพ.ศ. 2475 (ศตวรรษที่ 20) และไม่ได้ตระหนักในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเข้าใจเหตุผลและความสำคัญของระบบประชาธิปไตยเหมือนประชาชนในอเมริกาและยุโรปในยุคของการปฏิวัติทุนนิยมอุตสาหกรรมและประชาธิปไตยแบบนายทุนโลกตะวันตกในศตวรรษที่ 16-18

Abstract – Economic and social changes, particularly that of progress in agriculture, trade, and discovery of new colonies as well as scientific rev-

¹สรุปประเด็นสำคัญจากรายงานวิจัยเชิงเอกสารของผู้เขียน เรื่อง การปฏิวัติประชาธิปไตยในอเมริกาและฝรั่งเศส ไทยควรเรียนรู้อะไร. แสงดาว, 2560.

²อดีตคณบดีเกียรติกุล ณ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

olution in western Europe the 15th-18th centuries, were important forces that led to industrial and bourgeois democratic revolutions in Western Europe and North America the 18th century. In the same period, Thai political economy was characterised as a centralised monarchical system and self-subsistent economy with large areas of land and small number of population. Thai people could live self-sufficiently without resolving to economic or political revolutions. However, once western industrialised countries became stronger and managed to colonise most of the non-western world. Thai elites had to modernise Thai economic system to survive under the expanding world capitalist economy as well as imported some forms of western modernisation such as parliamentary system and general election. Thailand became a dependent capitalist country which never experienced radical economic and positional revolutions like in France or the United State of America, so most Thai people did not understand nor take active part in fighting for their political rights and freedom.

ประวัติศาสตร์ยุโรปจากยุคมืดมาสู่ยุคสว่าง

พัฒนาการของยุโรปช่วงยุค ค.ศ. 476-1517 ที่มักเรียกว่า ยุคกลาง ของยุโรป ถือเป็นยุคมืด (Dark Age) หรือยุคตกต่ำสำหรับยุโรป ในขณะที่โลกตะวันออกทั้งสำหรับจีน อินเดีย มีพัฒนาการทางความรู้และเศรษฐกิจสังคมมากกว่ายุโรปในยุคเดียวกัน³ แต่อาณาจักรทางตะวันออกไม่สามารถพัฒนาระบบทุนนิยม/ประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้เพราะปัจจัยสภาพแวดล้อมหลายอย่างไม่เอื้ออำนวยเหมือนยุโรปตะวันตก

โลกตะวันออกมีปัญหาคอขวดความสัมพัทธ์ทางการผลิตเป็นระบบศักดินารวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลางมาก ซึ่งต่างจากยุโรปตะวันตกที่มีนครรัฐอิสระและหน่วยเศรษฐกิจการเมืองแบบฟิวทัล ที่ขุนนางเจ้าที่ดินมีอำนาจบริหารจัดการชุมชนต่างๆ มากกว่า ชนชั้นผู้ปกครองในอาณาจักรตะวันออกอำนาจ และแนวคิดจารีตนิยมสูง

³คริส ฮาร์มัน. ประวัติศาสตร์โลก ฉบับประชาชน. แปลโดยอรรณพ คุณเจริญ คบไฟ 2557

Faulkner, Neil. A Marxist History of the World. www.counterfire.org

รวมทั้งอาณาจักรตะวันออกมีปัญหาสภาพทางภูมิศาสตร์ ประชากรและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเติบโตของการค้าขาย การเพิ่มพลังทางการผลิต และการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากระบบฟิวด์ล/เกษตรดั้งเดิมที่มีการค้าในระดับจำกัดไปเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับยุโรปตะวันตกในยุคเดียวกัน⁴

ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชและฟิวด์ลในยุโรปศตวรรษที่ 16-18 ได้สร้างปัญหาการกดขี่ขูดรีดชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงและความขัดแย้งระหว่างชนชั้นเพิ่มขึ้น ในขณะที่ชนชั้นกลางในเมือง ซึ่งเป็นพวกพ่อค้า นายทุน นายธนาคาร นักหัตถกรรม ช่างฝีมือ ฯลฯ เริ่มขยายตัว สะสมความมั่งคั่ง/อำนาจ และพยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทแข่งขันกับชนชั้นศักดินา ชุนนางใหญ่เพิ่มขึ้น

เมื่อรัฐบาลประเทศมหาอำนาจในยุโรปตะวันตกเดินเรือสำรวจทางภูมิศาสตร์เพื่อหาเส้นทางการค้าเรือและดินแดนใหม่ๆ ในศตวรรษที่ 16 ทำให้พวกเขาพบได้ทองและเงินซึ่งถือเป็นโลหะมีค่าที่ใช้เป็นเงินสกุลหลักในการค้าระหว่างประเทศได้อย่างมหาศาล เมื่อรัฐบาล/พ่อค้าสเปนใช้ทองและเงินซื้อสินค้าจากประเทศอื่นเพิ่มขึ้น ราคาสินค้าสูงขึ้นทั่วไปในยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 16-17 เป็นการส่งเสริมการค้า การเก็งกำไรและการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น การที่ประเทศมหาอำนาจพบดินแดนใหม่ทำให้มีการนำพืชพันธุ์ใหม่ เช่น มันฝรั่ง ข้าวโพดจากอเมริกา (ซึ่งในยุโรปถูกชาวยุโรปยึดเป็นอาณานิคม) ไปปลูกในยุโรปและอาณานิคมอื่นๆ ทำให้โลกผลิตอาหารได้เพิ่มขึ้น ประชากรยุโรปที่เคยเสียชีวิตหรืออายุสั้น (เพราะบางปีเกิดภัยพิบัติผลิตอาหารได้ไม่เพียงพอ) สามารถอยู่รอดและเพิ่มจำนวนขึ้น การที่ยุโรปมีประชากรเพิ่มขึ้น ขณะที่ที่ดิน ทรัพยากรมีจำกัด ทำให้ชาวยุโรปคิดค้นเรื่องเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพื่อสนองตอบการบริโภคของประชากรได้เพิ่มขึ้น

ลัทธิอาณานิคมโดยพวกจักรวรรดินิยมสเปน โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ยังอาศัยแรงงานทาสส่วนใหญ่จากแอฟริกาที่มีพวกเจ้าที่ดินนายทุนทั้งคนขาวและคนแอฟริกันเองจับชาวแอฟริกันเผ่าที่ล้าสมัยกว่ามาขายให้พ่อค้ายุโรปไปขายต่อให้เจ้าของไร่อ้อย ไร่ฝ้าย ในอาณานิคมต่างๆ ก่อให้เกิดการเพิ่มผลผลิตน้ำตาล เหล้า

⁴ประเด็นที่ว่าทำไมอาหรับ จีน อินเดีย ซึ่งเคยเจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการในหลายด้านก่อนยุโรปจึงไม่ได้พัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมก่อนหรือไล่ๆ กับยุโรป มีผู้วิเคราะห์ไว้ละเอียดหลายคน เช่น Ian Morris, *Why The West Rules-For Now* Profile Book 2010, 2011 J.J. Clarke, *Oriental Enlightenment* Routledge 1997

รัม ฝ่าย ฯลฯ ที่เพิ่มกำไรและการสะสมทุนให้พ่อค้านายทุนยุโรปที่พวกเขาำทุนเหล่านี้ไปใช้ในการพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมในขั้นสูงขึ้น

ในอังกฤษที่ทั้งกษัตริย์และขุนนางเจ้าที่ดินใหญ่ มีความคิดสนับสนุนการค้ามากขึ้น สนับสนุนการค้าลอมรัวในที่ดินซึ่งเคยถือเป็นที่ดินส่วนรวมที่ชาวนาเคยใช้เลี้ยงสัตว์ร่วมกันได้ การลอมรัวมีเป้าหมายเพื่อที่พวกเจ้าที่ดินจะหารายได้จากการใช้ที่ดินเพื่อเลี้ยงแกะ และนำขนที่ตัดไปเป็นวัตถุดิบและทำการเกษตรแบบเพื่อการค้าได้ดีกว่าระบบการเก็บค่าเช่าและส่วนแบ่งในระบบฟิวด์ลแบบเก่า การลอมรัวของพวกขุนนางยุคใหม่นำไปสู่การพัฒนาการเกษตรเพื่อการค้า ผลผลิตการเกษตรโดยรวมเพิ่มขึ้น ขณะที่ชาวนาจนหมดช่องทำมาหากินในชนบท ต้องอพยพไปเป็นแรงงานรับจ้างภาคอุตสาหกรรมและการค้าในเมือง

การประดิษฐ์คิดค้นเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิต การทำสงคราม และการปล้นสะดมของรัฐบาลต่างๆ ในยุโรป ส่งเสริมการเติบโตของการใช้พลังงาน การขนส่ง การค้าที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบฟิวด์ลในยุโรปที่ผลิตเพื่อใช้มากกว่าผลิตเพื่อขายกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจระบบฟิวด์ลถึงจุดตัน จำเป็นต้องเสื่อมสลายและเปลี่ยนไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อขาย ด้วยการใช้จ่ายเงินเป็นสื่อกลางและจ้างงาน นั่นก็คือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม (การยอมรับกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและการผลิตขนาดใหญ่เพื่อขายหากำไรเอกชน) ซึ่งเป็นระบบการผลิตแบบใหม่ที่ก้าวหน้าเพิ่มผลผลิต/กำไรได้มากกว่าระบบฟิวด์ล-เจ้าขุนมูลนาย

การค้าที่เติบโตเพิ่มขึ้น ระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปในยุโรปในยุศตวรรษ 16-17 ทำให้การเมือง สังคม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ความคิด วิถีชีวิตของชาวยุโรปเริ่มเปลี่ยนไปด้วย

การปฏิวัติทางความรู้และความคิดโดยปัญญาชนยุโรปในศตวรรษที่ 16-18

การค้นพบของนักวิทยาศาสตร์ เช่น โคเปอร์นิคัส, กาลิเลโอ, ไอแซค นิวตัน ในศตวรรษที่ 16-18 เรื่องดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยจักรวาลทั้งโลกและดาวเคราะห์อื่นๆ โคจรรอบอย่างมีกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ เป็นความคิดเชิงปฏิวัติและท้าทายต่อความเชื่อและคำสอนของคริสตจักรผู้อ้างว่าพระเจ้าสร้างโลกเป็นศูนย์กลาง

ของจักรวาล ซึ่งเป็นความเชื่อของคนส่วนใหญ่มาราวพันปี สิ่งที่พวกนักวิทยาศาสตร์ค้นพบและเสนอว่ามีกฎธรรมชาติ (Natural Law) อยู่ในระบบสุริยจักรวาล และกฎธรรมชาติดังกล่าวนอกจากจะมีผลต่อวัตถุกายภาพต่างๆ แล้ว ยังมีผลต่อมนุษย์ด้วย⁵

เมื่อนักวิทยาศาสตร์เสนอความรู้ใหม่ที่วัตถุกายภาพทางธรรมชาติเคลื่อนไหวอย่างมีหลักเกณฑ์ มีเหตุผลของตัวเอง ปัญญาชน นักคิด นักเขียน ผู้สนใจติดตามการทดลองและงานเขียนของนักวิทยาศาสตร์และบางคนก็เป็นเพื่อนกันจึงได้เกิดแง่คิดในทางปรัชญาการเมืองว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ก็น่าจะมีหลักเกณฑ์ มีเหตุผลมากกว่าที่จะเกิดขึ้นโดยการอ้างอำนาจของเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคกลางของขลัง ซึ่งไม่มีเหตุผลรองรับและพิสูจน์ยืนยันไม่ได้

นักปรัชญา เช่น จอห์น ล็อก (1632-1704) และวอลแตร์ (1694-1778) วิพากษ์วิจารณ์ทั้งระบบการเมืองและชนชั้นนำโดยใช้หลักเหตุผล นี่คือการปฏิวัติทางความรู้ ความคิดครั้งสำคัญ ทำให้เกิดขบวนการหรือยุคทำให้โลกสว่าง (Age of The Enlightenment) หรือยุคแห่งเหตุผล (Age of Reason) ซึ่งปฏิเสธคำอธิบายแบบคร่ำครึจารีตนิยมของพวกนักบวชและกษัตริย์ราชาธิปไตย ผู้อ้างว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและทุกอย่าง รวมทั้งเป็นผู้สร้างสังคมแบบเจ้าขุนมูลนายที่นักบวชและกษัตริย์มีอำนาจสิทธิความชอบธรรมมาอย่างสมบูรณ์แบบแล้ว

การที่นักคิดในขบวนการทำให้โลกสว่างด้วยเหตุผล เน้นว่ามนุษย์ผู้มีเหตุผลที่สามารถจะค้นพบกฎธรรมชาติของจักรวาล รวมทั้งกฎของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ ทำให้พวกเขาเห็นว่ามนุษย์มีสิทธิทางธรรมชาติ ในเรื่องสิทธิเสรีภาพของชีวิต และทรัพย์สิน และมนุษย์สามารถที่จะพัฒนาความก้าวหน้าในความรู้และเทคโนโลยี รวมทั้งมีความตระหนักในคุณค่าทางจริยธรรมด้วยตัวของมนุษย์เอง อย่างที่กษัตริย์ราชาธิปไตยและคริสตจักรไม่มีสิทธิที่จะกีดกันได้

ในขณะที่นักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางด้านพลังการผลิตของมนุษย์ นักปรัชญาการเมือง เช่น จอห์น ล็อก (1632-1704), ยังยาค รุสโซ (1712-1778), ฌอมส์ เจฟเฟอร์สัน (1743-1826), ฌอมส์ เพน (1737-1809), อาดัม สมิธ (1723-1790) ฯลฯ ได้สร้างองค์ความรู้ทางสังคมการเมืองที่มีอิทธิพลผลักดันการปฏิวัติทางการเมือง และการสร้างระบอบประชาธิปไตยของชนชั้นผู้มีทรัพย์สินในเวลา

⁵ Johnston, Sean F. History or Science One World, Oxford, 2009

ต่อมา

ยุคนี้คือก้าวกระโดดที่สำคัญของมนุษยชาติ ที่มนุษยกลุ่มใหญ่สามารถเปลี่ยนกรอบความคิดจากกรอบความคิดเดิมที่มองเรื่องกาลเวลา ชีวิต และสังคม เหมือนกับเป็นวัฏจักรที่วนกลับไปกลับมา ซ้ำซาก เป็นการมองว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้และพัฒนาชีวิตและสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตปัจจุบันได้ มนุษย์ไม่ต้องใช้ชีวิตแบบรอโลกหน้าหรือสวรรค์ ตามที่คริสตจักรสอน ระบบอภิสิทธิ์ชนของเจ้าขุนมูลนายและศาสนจักรแบบรวมศูนย์อำนาจที่เคยครอบงำให้คนส่วนใหญ่เชื่อแบบศรัทธามาราวพันปีถูกแทนที่ด้วยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของชนชั้นผู้มั่งคั่ง และระบบเศรษฐกิจสังคมแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ที่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตและสังคมมนุษย์ทั้งโลกแบบการก้าวกระโดดครั้งใหญ่

การปฏิวัติอเมริกัน (1775-1882) และการปฏิวัติฝรั่งเศส (1789)

การปฏิวัติประชาธิปไตยในอเมริกาและฝรั่งเศสในปลายศตวรรษที่ 18 คือการปฏิวัติของชนชั้นผู้มั่งคั่ง การปฏิวัติทั้ง 2 ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงห่างกันไม่กี่ปีนั้น เกิดมาทั้งจากความขัดแย้งของความสัมพันธ์ทางการผลิตในสังคมในระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบศักดินาฟิวด์ลที่ล้าหลัง และความขัดแย้งทางชนชั้นถึงขั้นที่ระบบเศรษฐกิจแบบเก่า ไม่สามารถพัฒนาต่อได้

การเผยแพร่แนวคิดปรัชญาการเมืองสังคมของนักคิดนักเขียนขบวนการทำให้โลกสว่างด้วยเหตุผล รวมทั้งนักเขียน นักปฏิวัติระดับรองๆ ลงมา ประชาชนจำนวนมากที่สนใจอ่านหนังสือแนวคิดใหม่ นำไปเผยแพร่ต่อ ถกเถียงอภิปราย จัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนอย่างแพร่หลาย ทำให้พลังทางความคิดเรื่องเหตุผล สิทธิเสรีภาพ ความเป็นธรรมที่แพร่ไปถึงคนจำนวนหนึ่งที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงฐานะความเป็นอยู่ของพวกเขาตนให้ดีขึ้นด้วย กลายเป็นผู้สนับสนุนการปฏิวัติทั้งในอเมริกาและฝรั่งเศส เป็นพลังทางการเมืองภาคปฏิบัติขึ้นมาได้ในสถานะการณ์ที่เอื้ออำนวย

การปฏิวัติประชาธิปไตยในอเมริกาและฝรั่งเศส อ่างหลักการว่าเป็นการปฏิวัติเพื่อสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค การแสวงหาความสุขสำหรับประชาชนทุกคน แต่สภาพ

การเมืองที่เป็นจริงในช่วงแรกๆ นั้น เป็นเพียงการปฏิบัติประชาธิปไตยของชนชั้นผู้มีทรัพย์สิน (เจ้าที่ดิน, นายทุน) ฯลฯ ไม่ได้รวมถึงประชาธิปไตย (สิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนประธานาธิบดี และสิทธิอื่นๆ) สำหรับทาสผิวดำ ชนพื้นเมือง ผู้หญิง คนจน คนต่างชาติ ผู้ยังคงถูกกีดกันสิทธิและถูกกดขี่ขูดรีดเอาเปรียบโดยระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมต่อไป

แต่แม้กระนั้นโดยเปรียบเทียบกับยุคพิววัลและสมบูรณาญาสิทธิราชก่อนหน้านั้น การปฏิบัติประชาธิปไตยของนายทุนในอเมริกา ฝรั่งเศส และต่อมาในประเทศยุโรปอื่นๆ และในญี่ปุ่นซึ่งพยายามเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองจากยุโรปอย่างเอาจริงเอาจัง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองที่ก้าวหน้าและเป็นประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบในประเทศตะวันตก ญี่ปุ่น ตามลำดับ และได้ส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ทั่วโลกในเวลาต่อมา

คนไทยควรเรียนรู้และควรทำอะไร?

ในยุคที่อเมริกาและฝรั่งเศสปฏิบัติประชาธิปไตย ไทย (หรือชื่อเดิมคือ สยาม) อยู่ในยุครณบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นสังคมศักดินาและเกษตรแบบพึ่งพาตนเองได้ มีพื้นที่ทำการเกษตรได้กว้างใหญ่ ประชากรน้อย ประชาชนมีอาหารการกินและปัจจัยยังชีพอื่นๆ พอเพียง ระบบเศรษฐกิจไทยไม่มีความจำเป็นต้องปฏิรูปเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม แต่เพราะประเทศมหาอำนาจที่เริ่มพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาค้าขาย ลงทุน ล่าอาณานิคมไปทั่วโลก รวมทั้งเอเชียรอบบ้านของไทย ทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยต้องถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกแบบเป็นทุนนิยมบริวารที่มาทีหลัง

การที่ไทยเริ่มพัฒนาทุนนิยมช้ากว่ายุโรป เพราะสมัยก่อนหน้านั้นไทยมีประชากรน้อย (สมัยรัชกาลที่ 5 มีประชากรแค่ราว 5-6 ล้านคน) ทักษะกรรมชาติมาก มีระบบเศรษฐกิจแบบศักดินาและเกษตรพึ่งตนเองที่ผลิตอาหารได้พอเพียง ประชาชนดำรงชีวิตได้ โดยไม่มีเงื่อนไขความจำเป็นที่จะต้องดิ้นรนหาทางปฏิบัติเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรม เหมือนกับยุโรปในยุคเดียวกัน ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 รัตนโกสินทร์ ไทยจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันสมัยเลียนแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก เพราะลัทธิอาณานิคมและระบบ

ทุนนิยมโลกเป็นฝ่ายแผ่ขยายเข้ามาบีบบังคับให้ไทยเป็นฝ่ายต้องปรับตัว ส่วนหนึ่ง เพราะรัฐบาลไทยเกรงว่าถ้าไม่ปรับตัวเองอาจจะต้องตกเป็นอาณานิคม รวมทั้งเพราะ ประชากรเพิ่ม ระบบนิเวศสังคมเริ่มมีปัญหาขาดแคลนทรัพยากรเพิ่มขึ้น ระบบเศรษฐกิจ การเมืองแบบใช้ทาสใช้ไพร่ล่าสมัย ได้ผลผลิตต่ำ คนที่ต้องทำงานให้เจ้านายเป็นหลัก ไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจสังคมในบาง ด้าน เช่น เลิกทาส เลิกไพร่ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ที่ดินได้

รัฐบาลไทยในรัชกาลที่ 5 (ค.ศ. 1868-1910 หรือ พ.ศ. 2311-1453) พยายามปรับปรุง ประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตก แต่เป็นการปรับปรุงในเรื่องการปกครองการบริหาร ราชการและการคมนาคมเพื่อสนับสนุนการปกครองและการบริหารราชการของรัฐบาล เป็นด้านหลัก ต่างกับญี่ปุ่นซึ่งปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกในยุคสมัย เดียวกันที่พยายามปรับปรุงระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาอย่างเอาจริงเอา จังมากกว่าไทย เช่นส่งคนไปเรียนต่างประเทศในทุกสาขาที่สำคัญ รวมทั้งวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ส่งเสริมการศึกษา การแปล การอ่านหนังสือดี ๆ จากต่างประเทศอย่าง ขนานใหญ่ ญี่ปุ่นจึงพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมได้เร็วกว่าไทยมาก⁶

ในขณะที่รัฐบาลสยามในยุคเดียวกันนั้น จารีตนิยมกว่า ส่งลูกหลานเธอจำนวน หนึ่งไปเรียนแค่บางสาขาวิชา เช่น ทหาร กฎหมายที่จะใช้ประโยชน์เพื่อการปกครอง และไม่ได้พัฒนาเรื่องการศึกษา การส่งเสริมการอ่าน แปล การอ่านหนังสือดีในหมู่ ประชาชนเหมือนในญี่ปุ่น รัฐบาลสยามยุคนั้น (สมันรัชกาลที่ 5) ยังจับกุมปัญญาชน ผู้เสนอแนวคิดเรื่องการปฏิรูปประเทศ เช่น เทียนวรรณเข้าคุก และและสมัยรัชกาลที่ 6 สั่งห้ามเผยแพร่หนังสือหลักเศรษฐศาสตร์เล่มแรก (ใช้ชื่อว่าทรัพย์ศาสตร์ เขียนโดย พระยาสุรียานุวัตร) ทั้งที่เป็นแค่หนังสือเศรษฐศาสตร์แนวทุนนิยมตะวันตกแบบคลาสสิก⁷

การปฏิวัติประชาธิปไตยของประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) เป็นการทำรัฐประหารยึดอำนาจโดยคณะราษฎรผู้มาจากกลุ่มข้าราชการและ นายทหารระดับกลางที่เป็นปัญญาชนหัวก้าวหน้าผู้ได้รับการศึกษาสมัยใหม่แบบตะวัน

⁶ เรื่องการปรับปรุงประเทศญี่ปุ่นให้ทันสมัยอย่างมีวิสัยทัศน์และเอาจริงเอาจังสะท้อนอยู่ในนวนิยายอิงชีวะประวัติ ปัญญาชนญี่ปุ่น เรื่อง เรียวมะ ซามูไร ผู้นำการเปลี่ยนแปลง มูลนิธิหนังสือเพื่อสังคม 2559

⁷ วิทยากร เชียงกูล สารานุกรมหนังสือดี 100 ชื่อเรื่องที่คุณคนไทยควรอ่าน สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2542 หน้า 529

ตกราว 100 คน พวกเขาเป็นพวกรักชาติและนักประชาธิปไตยผู้เห็นว่าระบอบปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่สยามใช้อยู่ล้าสมัย ทำให้ประเทศล้าหลัง อ่อนแอ มีโอกาสจะตกเป็นเมืองขึ้นหรือเสียเปรียบประเทศมหาอำนาจได้ ถ้าคนไทยไม่ปฏิรูประบบการปกครองและระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยให้ทันสมัย (ยุคนั้นประเทศเพื่อนบ้านไทยและประเทศในเอเชียแอฟริกาล้วนเป็นอาณานิคม) หลังจากที่คุณพระยาภิรมย์ อำนวยการสำเร็จ พวกเขาร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่กษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จัดการเลือกตั้งผู้แทนและจัดตั้งรัฐบาลที่อิงรูปแบบประชาธิปไตยตะวันตกในระดับหนึ่ง การปฏิวัติประชาธิปไตยของไทยในยุคหลังต่างจากการปฏิวัติในอเมริกาและฝรั่งเศส เมื่อสองร้อยกว่าปีก่อนหน้านั้นตรงที่ในยุคที่เกิดการปฏิวัติยุคแรกนั้น ประชาชนในประเทศอเมริกาและฝรั่งเศสจำนวนมากพอสมควรมีพัฒนาการทางความคิด มีความต้องการและเข้าร่วมต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยด้วย แต่คนไทยส่วนใหญ่ในปี 1932 ยังคงเป็นชาวนา ชาวไร่ที่ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้มากกว่าเพื่อขาย ได้รับการศึกษาและข้อมูลข่าวสารทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ มีความรู้ ความเข้าใจความสนใจเรื่องประชาธิปไตย และเศรษฐกิจสมัยใหม่น้อย

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย คณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ได้ปฏิรูปทางด้านการศึกษาและการฝึกหัดประชาชนเรื่องการปกครองท้องถิ่น ที่จะทำให้ประชาชนรับรู้เรื่องประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผล เป็นวิทยาศาสตร์มากพอ การจัดการศึกษาของไทย เป็นไปเพื่อเตรียมประชาชนให้มีความรู้ (แบบจำได้) และทักษะพอที่จะทำงานรับใช้ระบบราชการที่ซับซ้อนนำเป็นใหญ่และระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบบริวารบริษัทข้ามชาติได้มากกว่าที่จะสนใจพัฒนาพลเมืองให้คิดวิเคราะห์เป็น ดังนั้น ถึง 80 กว่าปีต่อมาจนถึงในปัจจุบัน ประเทศไทยจะพัฒนาการศึกษาและเศรษฐกิจให้ทันสมัยได้ในระดับหนึ่ง และมีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในโลกยุคที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าไปกว่า 80 กว่าปีที่แล้ว แต่คนไทยส่วนใหญ่หรือจำนวนมากในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นคริสต์ศตวรรษที่ 21 แล้ว ก็ยังคงมีความคิดความเชื่อแบบเชื่อดั้งเดิมของขลัง, ระบบอภิสิทธิ์ชน, ระบบอำนาจนิยม (ทหารนิยม) ระบบอุปถัมภ์ ฯลฯ

การปฏิวัติประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 ของไทยเกิดมาจากชนชั้นกลางหัวก้าวหน้ากลุ่มหนึ่ง ซึ่งในอีก 15 ปีต่อมาพวกเขาก็ถูกยึดอำนาจโดยคณะนายทหารกลุ่มที่มีแนวคิด

อำนาจนิยมและจารีตนิยม ทำให้ประเทศไทยในรอบ 80 กว่าปี (จนถึงปัจจุบัน) ไม่ได้ปฏิรูปทั้งระบบเศรษฐกิจการเมืองและการศึกษาอย่างแท้จริง ประชาชนส่วนใหญ่คงได้รับการศึกษาดำและรายได้ (โดยเปรียบเทียบ) ต่ำ ระบบการเมืองแบบเผด็จการมักปัญหาการซื้อเสียงขายเสียง การใช้อำนาจ ระบบอุปถัมภ์และการหาเสียงแบบหลอกลวงหรือประชานิยม ทำให้การเลือกตั้งผู้แทนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะหลังจากพ.ศ. 2520 1977 (หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519) ได้แต่ผู้แทนและรัฐบาลจากชนชั้นสูง ชั้กลางที่มีอำนาจมาก และอำนาจนำไปสู่การทุจริตฉ้อฉล การเล่นพรรคและพฤติกรรมแสวงประโยชน์ส่วนตัวต่างๆ⁸

ความด้อยพัฒนาแล้วในสังคมไทยในปัจจุบันโดยเปรียบเทียบแล้วก็ไม่ต่างไปจากยุโรปยุคฟื้นฟูก่อนจนถึงศตวรรษที่ 18 ที่ชนชั้นผู้ปกครองยุโรปใช้ทั้งอำนาจทางทหาร ตำรวจ ในการกำลั้บังคับ, กำลั้ทางเศรษฐกิจ การครอบงำด้านความรู้ ความเชื่อ ครอบงำให้ประชาชนให้เชื่อถือนในเรื่องอภิสิทธิ์ของกษัตริย์แบบสืบเชื้อสายและเทววิทยาแบบเชื่อในอำนาจล้นพ้นของคริสต์ศาสนจักรผสมกับไสยกลางของขลัง (ไสยศาสตร์หรือเชื่อในอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติ) จนประชาชนเชื่อฟังหรือยอมรับชะตากรรมของการถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบมาเป็นเวลายาวนาน

แต่เมื่อสังคมยุโรปพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมไปจนถึงจุดหนึ่ง คนที่ตื่นตัวในการแสวงหาความรู้ ความคิดใหม่ ได้ก่อให้เกิดการปฏิวัติทางความรู้ ความคิดอ่าน ผสมกับปัญหาความขัดแย้งและความต้องการของประชาชนทางเศรษฐกิจการเมือง ทำให้ประชาชนยุโรป (ทั้งในทวีปยุโรปและที่อพยพไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกา) จำนวนมากพอสมควรที่เปลี่ยนแปลงไปคิดแบบใหม่ คิดอย่างมีเหตุผลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจใหม่ ทั้งปัญญาชนและประชาชนได้เข้าร่วมผลักดันการปฏิวัติทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา วัฒนธรรมแบบเสรีประชาธิปไตยในอเมริกา ฝรั่งเศส และที่อื่นๆ ต่อมา ขณะที่คนไทยส่วนใหญ่จนถึงทุกวันนี้ยังไม่ได้พัฒนาก้าวข้ามไปสู่ยุคทำให้โลกสว่างด้วยเหตุผล (The Enlightenment) เหมือนที่คนยุโรปจำนวนหนึ่งก้าวข้ามไปตั้งแต่ 2-3 ร้อยปีที่แล้ว

คนไทยส่วนใหญ่ในวันนี้ใช้ชีวิตผู้ผลิต/ผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกแบบใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่อื่นๆ แต่กลับยังคงมีกรอบความคิดความ

⁸วิทยากร เชียงกูล. ปฏิวัติประชาธิปไตยเพื่อแก้ไขวิกฤตของชาติ. สายธาร 2551.

เชื่อในทางการเมืองและศาสนาหลายอย่างที่คร่ำครึจารีตนิยมไม่ต่างจากคนยุโรปในยุคเมื่อสามร้อยปีที่แล้วมากนัก เพราะไทยซึ่งพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่หลังจากยุโรปราวร้อยกว่าปีใช้วิธีสั่งเข้าการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและประชาธิปไตยแบบรัฐสภามาเฉพาะรูปแบบในการจัดการทางเศรษฐกิจและการปกครอง ระบบเศรษฐกิจของไทยได้เจริญเติบโตในแนวทุนนิยมแบบบริวารหรือแบบพึ่งพาประเทศทุนนิยมศูนย์กลางที่พัฒนาแล้ว ไม่ได้พัฒนาระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมจากภายในประเทศเอง ไม่ได้เกิดชนชั้นนายทุนที่ปฏิวัติ/เรียกร้องเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากศักดินาไปสู่ทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบในยุโรป

การที่ไทยพัฒนาเป็นทุนนิยมที่หลังแบบที่ประเทศมหาอำนาจทุนนิยมศูนย์กลางบีบบังคับให้ไทยต้องเปิดประเทศรับการลงทุนและการค้าขายกับประเทศทุนนิยมอื่นๆ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรม รัฐบาลประเทศมหาอำนาจทุนนิยมไม่ได้สนใจว่าระบบการเมืองไทยจะเป็นแบบไหน ถ้าทราบใดที่รัฐบาลไทยไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งยังคงเป็นรัฐบาลที่มีนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเปิดเสรีให้ทุนต่างชาติเข้ามาค้าขายและลงทุนได้สะดวก รัฐบาลประเทศมหาอำนาจตะวันตกก็ยอมรับได้ทั้งนั้น

ประวัติศาสตร์ของไทยต่างจากยุโรปและสหรัฐอเมริกาในแง่ที่ว่า ประชาชนไทยไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ในเรื่องการกดขี่ขูดรีด และการต่อต้านระบบเผด็จการเจ้าขุนมูลนายและศาสนจักรเหมือนในยุโรปและอเมริกาเมื่อสามร้อยปีที่แล้ว ถึงไทยในยุคศักดินาจะมีการขูดรีด การเกณฑ์แรงงาน และอื่นๆ บ้าง แต่เนื่องจากประเทศไทยมีที่ดินและทรัพยากรมาก ประชากรน้อย ประชาชนทำการเกษตรแบบพอมีพอกินมีใช้ โดยเปรียบเทียบไม่ถึงกับเดือดร้อนอดยากขาดแคลนมาก ในรอบร้อยปีหลังไทยค่อยๆ ถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งในระบบทุนนิยมโลก แต่เป็นทุนนิยมแบบบริวารหรือพึ่งพาทุนจากต่างประเทศ ประเทศไทยไม่ได้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจการเมืองและการศึกษาที่กระจายไปสู่คนส่วนใหญ่อย่างทั่วถึง เมื่อเทียบกับยุโรป สหรัฐฯ ญี่ปุ่น ฯลฯ

ระบบการจัดการศึกษาและวัฒนธรรมเรียนรู้เรื่องทางสังคมการเมืองของประชาชนไทยถูกจัดการควบคุม ครอบงำ โดยชนชั้นสูง เจ้าที่ดินใหญ่และขุนนางนายทุนผู้สามารถปรับตัวเป็นหุ้นส่วนกับนายทุนและรัฐนายทุนจากประเทศทุนนิยมศูนย์กลางได้ ชนชั้นปกครองของไทยจัดการศึกษาให้ประชาชนพออ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ทักษะทาง

วิชาชีพจำนวนหนึ่งเพื่อให้มีแรงงานฝีมือไปทำงานรับใช้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแบบบริวารได้เท่านั้น ประเทศไทยไม่ได้มีการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นแบบเสรีนิยมก้าวหน้าที่จะช่วยพัฒนาให้ประชาชนไทยคิดวิเคราะห์เป็น ตั้งคำถามเรื่องการใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เหมือนอย่างคนยุโรปและคนอเมริกันเมื่อสามร้อยปีที่แล้ว⁹

การปฏิวัติโดยชนชั้นกลางใน ค.ศ. 1932 ไม่ได้มีประชาชนเข้าร่วมการลุกฮือเรียกร้องประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษาประชาชนใน เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีประชาชนส่วนใหญ่คือนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมต่อสู้จำนวนหลักแสน แต่ทั้ง 2 เหตุการณ์ไม่ได้นำไปสู่การปฏิรูปเชิงโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจการเมืองและการศึกษาอย่างแท้จริง ชนชั้นสูงของไทยปรับตัวเข้ากับระบบทุนนิยมโลกให้พร้อมกับการครอบงำวัฒนธรรมทางความคิด หรือวัฒนธรรมทางการเมือง ประชาชนให้คงมีแนวคิดจารีตนิยม อุปถัมภ์นิยมมาได้โดยตลอด กรอบความคิดของคนไทยส่วนใหญ่หรือจำนวนมากในยุคนี้อาจยังไม่ได้ก้าวข้ามยุคมืดแบบยุโรปที่ครอบงำให้คนศรัทธาสถาบันโบราณ เพราะคนส่วนใหญ่คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างเป็นเหตุผล เป็นวิทยาศาสตร์ด้วยตนเองไม่เป็น ต่างจากประชาชนในอเมริกาและในยุโรปในยุคศตวรรษที่ 18 ที่พวกเขามีโอกาสได้เรียนรู้จากการฟัง การอ่าน และการมีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของพวกเขาตลอดมา

ไทยไม่ได้ผ่านเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ยุคทำให้โลกสว่างด้วยเหตุผล ไม่ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมของเราเอง แต่ใช้วิธีนำเข้าและเลียนแบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และรูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (หรือประชาธิปไตยแบบนายทุน) มาจากประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมที่หลัง และไทยนำมาใช้เฉพาะตัวรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งผู้แทน แบบใครได้เสียงข้างมาก (ไม่ว่าจะได้มาด้วยวิธีที่คดงออย่างไร) ก็ได้เป็นรัฐบาลแบบก่อนข้างเผด็จการที่มีเสียงสมาชิกสภาผู้แทนข้างมากหนุนหลัง แต่สังคมไทยไม่ได้พัฒนา “เนื้อหาสาระ” แนวความคิดที่เป็นประชาธิปไตย เช่น การที่ประชาชนตระหนักว่าตนเองมีสิทธิเสรีภาพโดยธรรมชาติที่จะต้องปกป้องไม่ให้เกิด

⁹ วิทยากร เชียงกุล. รายงานสภาวะการศึกษาไทย 2557-2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร. สกศ. 2559 เล่มนี้เสนอแนวคิดยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษาไทยเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบองค์รวมด้วย เปิดดูได้ที่เว็บไซต์ของสภาการศึกษา www.onec.go.th

รัฐบาลเผด็จการมาละเมิด รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ฯลฯ

ประเด็นที่สำคัญคือไทยไม่ได้ปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปทางสังคมวัฒนธรรม (รวมทั้งการเลี้ยงดูเด็ก การสอนค่านิยมทางสังคมให้กับเด็ก) ที่จะเปลี่ยนแปลงให้คนไทยรู้จักคิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล สังเกต ทดลอง หาข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ มีความสนใจและเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคของปัจเจกชน และความสำคัญของการร่วมมือกันทำตามเสียงส่วนใหญ่ที่มีเหตุผล เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง¹⁰

ประเทศไทยมีประชากรมากอันดับที่ 20 ของโลก มีที่ดินที่เพาะปลูกได้ใหญ่เป็นอันดับที่ 19 ของโลก มีประชากรที่มีความรู้ความชำนาญเรื่องการเกษตร และมีทรัพยากรอื่นๆ ด้วยมากพอสมควร จึงสามารถพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมให้เจริญเติบโตในรอบ 80 กว่าปีที่ผ่านมาในอัตราสูงพอสมควร แต่การพัฒนาการเมืองและสังคมมีลักษณะลุ่มๆ ดอนๆ และมีปัญหาความขัดแย้งและความแตกต่างระหว่างประชาชนชนชั้น/กลุ่มต่างๆ มากขึ้นตามลำดับ เพราะโครงสร้างระบบเศรษฐกิจการเมืองของไทยรวมศูนย์ผูกขาดอยู่ในมือเจ้าที่ดิน นายทุน ข้าราชการ ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยมาตลอด การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เป็นบริวารแบบที่ไทยดำเนินอยู่ ไม่ได้กระจายทรัพย์สิน รายได้ โอกาสทางการศึกษา และอื่นๆ ไปสู่ประชาชนอย่างเป็นธรรม ในรอบ 30 ปีล่าสุด ความแตกต่างไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจระหว่างคนกลุ่มที่รวยที่ 20% แรกและคนกลุ่มที่จนที่สุด 20% สุดท้ายยังเพิ่มสูงขึ้นด้วย¹¹

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของโลกยุคปัจจุบันทำให้คนไทยส่วนใหญ่ในได้รับการศึกษาข่าวสารจากโลกสมัยใหม่มากกว่าเมื่อ 300 กว่าปีที่แล้วมาก แต่คนไทยเลือกรับเฉพาะรูปแบบการดำเนินชีวิตภายนอก มากกว่าที่จะรับเนื้อหาสาระความรู้ เช่น ความคิดอ่านในแนวเสรีประชาธิปไตยระดับลึกของคนในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมชาวตะวันตก ดังนั้น ถึงคนไทยในยุคนี้จะแต่งตัวและใช้ชีวิตแบบชาวตะวันตก มีโทรทัศน์ สมาร์ทโฟน ต่อบินเทอร์เน็ตรับข้อมูลข่าวสารได้ (ราว 20 ล้านคน หรือ

¹⁰วิทยากร เชียงกูล. ปฏิวัติประชาธิปไตยเพื่อแก้ไขวิกฤตของชาติ. เล่มเดิม, 2551

¹¹สถาบันอนาคตไทยศึกษา 8 ข้อเท็จจริง ความเหลื่อมล้ำในไทย จุลสาร เมษายน 2557 www.thailandfuture-foundation.org ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ) สู่อสังคมนิยมหน้า มติชน 2557

1 ใน 3 ของประชากร) แต่ในแง่ความคิดความเชื่อ คนไทยส่วนใหญ่หรือจำนวนมาก ยังคงมีความคิดความเชื่อหลายอย่างเหมือนคนยุโรปในยุคมืดหรือยุคความเชื่อแบบมงายเมื่อ 400-500 กว่าปีที่มาแล้ว

ในช่วงการเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 และ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ประชาชนไทยส่วนหนึ่งตื่นตัวอ่านหนังสือ แสวงหาความรู้ใหม่และมีแนวคิดต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น อยู่ช่วงระยะหนึ่ง แต่กระแสการปฏิรูปสังคมไม่แรงมากพอ และไม่ได้ดำรงอยู่ได้นานเพียงพอ เพราะชนชั้นสูงไทยผู้มีแนวคิดจารีตนิยมที่ฝังแน่น มีกำลัง ความรู้ และสะสมประสบการณ์ในการปกครองมาช้านาน ปรับตัวและโต้กลับ ขบวนการนักศึกษาประชาชนกลุ่มหัวก้าวหน้าได้เก่งกว่า พวกเขาสามารถโต้กลับจนเข้ามาเป็นฝ่ายมีอำนาจครอบงำสังคมไทยได้อีกนับตั้งแต่หลังรัฐประหารปี 2490 และยังมีอำนาจบารมีมากขึ้นตั้งแต่หลังเหตุการณ์ฝ่ายขวาจัดปราบปรามนักศึกษา ประชาชน 6 ตุลาคม 2519

ในรอบ 40 กว่าปีหลังจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 1976 มาจนถึงปัจจุบัน ไทยได้พัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมมาตลอด การเมืองเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภาสลับกับรัฐบาลทหารบ้าง แต่เนื้อหาโดยรวมคือการเล่นการเมืองแบบแบ่งปันอำนาจกันในหมู่ชนชั้นนำกลุ่มต่างๆ ภาคประชาชนไม่ได้พัฒนาเรื่องความรู้และการจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนขึ้นอย่างเข้มแข็งมากเพียงพอ เมื่อเทียบกับยุโรปอเมริกาหรือประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมอื่น ที่ภาคประชาชนมีการศึกษา รายได้ และอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้นสูงกว่าประชาชนส่วนใหญ่ของไทยมาก

อุปสรรคที่ทำให้สังคมไทยยังพัฒนาประชาธิปไตยได้ระดับต่ำ นอกจากเรื่องความเหลื่อมล้ำต่ำสูงทางด้วยฐานะ รายได้ ความรู้ อำนาจต่อรองแล้ว คือ การที่คนไทยส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมแบบถูกครอบงำด้วยความเชื่อแบบจารีตนิยม อุปถัมภ์นิยม ด้วยศรัทธา อารมณ์ อคติ ความมงาย ชนชั้นสูงกลุ่มต่างๆ ของไทยสามารถครอบงำ หลอกล่อประชาชนให้เชื่อในระบบอุปถัมภ์นิยม ประชานิยม (ประชารัฐ) ฯลฯ ได้มาก ขณะที่คนชั้นกลาง ปัญญาชนไม่เข้มแข็งในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ และการศึกษาค้นคว้าเรื่องการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทยอย่างวิเคราะห์เจาะลึกและอย่างต่อเนื่อง ปัญญาชนที่มีแนวคิดเสรีประชาธิปไตยน้อย เป็นคนส่วนน้อยที่ทั้งถูกฝ่ายชนชั้นสูงปราบปราม ดึงเข้าเป็นพวก

และในภายหลังจากการฟ่ายแพ้ของปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าในต้นทศวรรษ 1980 ก็เกิดความขัดแย้งในหมู่ปัญญาชนด้วยกันเองในทางความคิด อำนาจและผลประโยชน์ จนปัญญาชนไทยในยุคปัจจุบันไม่สามารถเป็นพลังที่เข้มแข็งให้กับประชาชนส่วนใหญ่ได้มากพอ

ปัญญาชนไทยส่วนใหญ่ในยุคปัจจุบันไม่ได้ค้นคว้า ถกเถียง อภิปรายปัญหาและแนวทางการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปความคิดอ่านของประชาชน อย่างเจาะลึก วิพากษ์วิจารณ์ เอาจริงเอาจัง แม้ในยุคปัจจุบันนี้จะมีคนไทยที่มีการศึกษาสูง จบอย่างน้อยปริญญาตรีขึ้นไปราว 8 ล้านคนจากแรงงานราว 35 ล้านคน¹² และก็มีคนส่วนที่สนใจเรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมืองอยู่จำนวนหนึ่ง กล่าวโดยรวม มีงานวิจัย หนังสือข้อเขียนในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจการเมือง สังคม ออกมาพอสมควร แต่ก็ยังมีข้อจำกัดว่า ปัญญาชนนักวิชาการที่แสดงออกในข้อเขียน คำบรรยาย คำสัมภาษณ์ต่อสาธารณะในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีแนวคิดไปในทางสนับสนุนทุนนิยมอุตสาหกรรม เสรีนิยม ปัจเจกชน โฟสต์โมเดริน (ยุคหลังสมัยใหม่) ปัจเจกชนนิยม บริโภคนิยม ฯลฯ มากกว่าแนวคิดเสรีประชาธิปไตยเชิงก้าวหน้า รักความเป็นธรรม การพัฒนาทางเลือกที่ยั่งยืน

ถ้าเรามองสถิติข้อมูลเปรียบเทียบความรู้ความสามารถเด็กเยาวชนและกำลังแรงงานของเรากับของประเทศอื่นอย่างวิพากษ์วิจารณ์และยอมรับความจริง ดูจากผลการทดสอบเด็กอายุ 15 ปี ของประเทศต่างๆ ที่ชื่อย่อโครงการ PISA ที่จัดทำโดยกลุ่ม OECD และดัชนีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สำรวจโดยองค์กร World Economic Forum และองค์กร IMD¹³ เราจะตระหนักว่าประเทศไทยยังล้าหลังและมีแนวโน้มจะมีปัญหามากขึ้นในอนาคต ถ้าเราไม่ช่วยกันคิดและทำปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองและการศึกษาของไทยให้เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และกล้าผ่าตัดแก้ไขเชิงโครงสร้างที่รากเหง้าสาเหตุของปัญหาอย่างเป็นระบบองค์รวม

แนวทางที่จะเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นสังคมประชาธิปไตยและเจริญก้าวหน้า และประชาชนมีความสุข ความพอใจได้มากขึ้น คือคนไทยต้องเปลี่ยนแปลงวิธีคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์แบบวิทยาศาสตร์ สนใจอ่าน

¹²สำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2557 www.nso.or.th

¹³คู่มือวิทยากร เชียงกูล รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/58 เล่มเดิม บทที่ 3 หน้า 53-55

หนังสือ คั่นคว้า อภิปรายถกเถียงกันเรื่องชีวิต สังคม การเมือง วัฒนธรรม สนใจใฝ่รู้เชิงวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น

สังคมไทยต้องปฏิรูปเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงดูเด็กและระบบการสอน การเรียนในโรงเรียน จากแบบผู้ใหญ่ใช้อำนาจ ฝึกให้เด็กท่องจำและฝึกทักษะแบบล้าสมัย เป็นการเลี้ยงดูเด็กและสอนอย่างมีเหตุผล ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการเรียนรู้ และตามหลักสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยแนวก้าวหน้า ที่ต้องเริ่มตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เราจึงจะสามารถพัฒนาเด็กเยาวชนและประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีความฉลาดทางปัญญา ทางอารมณ์ และจิตสำนึกเพื่อสังคม มากพอที่จะทำให้ประชาชนที่รู้และคิดแบบใหม่อย่างพลเมืองที่ตื่นตัวรับผิดชอบสามารถเป็นพลังในการที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปสังคมไทยเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่อย่างยั่งยืนให้สำเร็จได้อย่างแท้จริง¹⁴

คนที่มีการศึกษาหรือตื่นตัวพอจะเห็นแสงสว่างหรือหนทางไปสู่แสงสว่าง (ที่ปลายอุโมงค์?) ต้องช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ว่าเราจะรณรงค์ให้คนไทยส่วนใหญ่ได้เห็นแสงสว่างแห่งเหตุผล เพื่อที่ประเทศไทยจะก้าวข้ามยุคที่ค่อนข้างมืด มงาย ล้าหลังเหมือนยุโรปตะวันตกเมื่อ 400-500 ปีที่แล้ว ไปให้ได้อย่างไร

---

¹⁴วิทยากร เชียงกูล, บัดกวาดประเทศไทยก้าวอย่างอึกยาวไกล, สนพ.บ้านพระอาทิตย์ 2557. วิทยากร เชียงกูล, เศรษฐศาสตร์แนวใหม่-เพื่อชีวิตและระบบนิเวศที่สันติสุข, สนพ.กรุงเทพฯธุรกิจ 2558.

บรรณานุกรม

- คริส ฮาร์มัน. **ประวัติศาสตร์โลก ฉบับประชาชน**. แปลโดยอรรณพ คุณเจริญ
คบไฟ 2557
- ปอล ซาเวียร์ แปล **ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม** กรมศิลปากร 2539
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ) **ผู้สังคมนไทยเสมอหน้า** มติชน 2557
- โรเบิร์ต แอล. ไฮล์บรอนเนอร์ **การสร้างสังคมเศรษฐกิจ** แปลโดย ดร.ลิลี่ โกศัยยานนท์
และคณะ, แพร์พิทยา 2521.
- วิทยากร เชียงกูล. **ปฏิวัติประชาธิปไตยเพื่อแก้ไขวิกฤตของชาติ**. สายธาร, 2551.
- วิทยากร เชียงกูล **สารานุกรมหนังสือดี 100 ชื่อเรื่องที่คุณคนไทยควรอ่าน** สำนักกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2542 หน้า 529
- วิทยากร เชียงกูล, **ปิดกวดประเทศไทย ก้าวอย่างอึกยาวไกล**, สนพ.บ้านพระอาทิตย์ 2557.
- วิทยากร เชียงกูล, **เศรษฐศาสตร์แนวใหม่-เพื่อชีวิตและระบบนิเวศที่สันติสุข**,
สนพ.กรุงเทพธุรกิจ 2558.
- วิทยากร เชียงกูล. **รายงานสภาวะการศึกษาไทย 2557-2558 จะปฏิรูปการศึกษา
ไทยให้ทันโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร**. สกศ. 2559 www.onec.go.th
- สถาบันอนาคตไทยศึกษา 8 **ข้อเท็จจริง ความเหลื่อมล้ำในไทย** จุลสาร เมษายน 2557
www.thailandfuturefoundation.org
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ **การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2557**
Economics and Social Changes in The 18th Century www.faculty.unlv.edu
- Faulkner, Neil. **A Marxist History of the World**. www.counterfire.org
- Gombrich, E.H. **A Little History of the World**. Yale University Press, 2008
- Ian Morris, **Why The West Rules-For Now** Profile Book 2010, 2011
- J.J. Clarke **Oriental Enlightenment** Rout ledge 1997
- Johnston, Sean F. **History or Science One World**, Oxford, 2009
- Marr, Andrew. **BBC A History of the World**. Macmillan 2017
- The Enlightenment or Age of Reason: 1700's /Eighteenth Century www.westfa.edu/
www.nso.or.th **การสำรวจภาวะการพัฒนาของประชากร พ.ศ. 2557**
www.onec.go.th **รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2557/2558**